

Is daarmee levert in dit leen, maar van gesproken, en ve te bepalen, derlijke instel- laten optreden it doen zal en rgaan van den rden.

itspreken, dat an de diaconie ijk is als men vergeten, dat wet de kerke- wordt als de meente, welke eente geregeld ling van deze idelijk worden, vooraf gespro- ke instellingen wordt dat deze idelijk worden, Evenmin elling met hare oor de rechts- komt te staan verheid, waar art, dat deze rt zoo is het nie, die van- te geregeld en ke gemeente, e representeerd ehoudt dus de . Zoodra de gen den Ker- a van het be- , en daarmee dering dezer ker- Bovendien zou nacht hebben t ambt, en zou air verzet ter- ijkheden ten- nelijkheid der t. En daar- ale, die geen ok geen bur- elgen naam n contracten en kan besit- of verkoopen, an ontvangen r weezen zou it alles dan atair van den e telkens de rlenen. Nu in juist dit tling zou kun- ed ingeschre- diaconie, maar en de rechts- zou de Ker- het goed der te gebruiken. nkbeeldig is, hoopte is met aak in som- eschied. Als was en de rd eenvoudig n, om in het . En zoo zou neer de Kerk men verkocht armengode- de Kerk staan, uden komen. gen op naam e zelf rechts- e goederen rkeraad voor rbruikt, noch faillissement it deze voor- zoo eenvou- stelt.

i. terecht nen worden artikel hetzij nie, die zich eid opgeeft, g op de lijst gen. Althans t juist, want e rechtsper- Overheid als diaconie be- de nede niet, als deze rechts- bezwaar zou ondervangen den gelezen veldigheid zoover zij uit anderen van rechts- de bedoelde ie door Dr. t ook ons een.

ernstige be- nde alinea's wordt, dat ghed heeft inisterie bij statoot, de ing van hare reken. Na- ze bepaling dag van de maar dat, veldigheid n voor een ebruiken, de met verlies zou kunnen ierbij blijk- particuliere keuze van it, en voor is zulk een geen hoo- de tegen

misbruik waken kan. Maar reeds bij de gemeente-instellingen is het ondenkbaar, dat zulk een „vervalvenverklaring“ ooit voor kan komen, omdat de burgerlijke overheid, die over zulk een instelling alleen te zeggen heeft, wel tegen zulk een misbruik waken zal, en zoo is het nu ook bij de diaconie, die onder toezicht van den kerkeraad staat. Het is daarom niet de burgerlijke rechter, maar de kerkelijke rechter die hier, des noodig, strafrend heeft op te treden. De zaak staat hier dus geheel anders dan bij de particuliere verenigingen, waar alle con- trole ontbreekt. Voor deze strafbepaling is derhalve geen voldoende reden, en ze zou zelfs tot misbruik aanleiding kunnen geven. Bovendien, wanneer de Kerk zelf als instelling van weldadigheid optreedt, gelijk dit op tal van plaatsen geschiedt, hoe zou de rechter deze Kerk dan vervallen kunnen verklaren van haar rechtspersoon- lijkheden, terwijl ze deze hoedanigheid van rechtspersoon niet als instelling van welda- digheid, maar uit eigen hoofde bezit? We hopen daarom, dat de Minister in artikel 7 een nadere bepaling zal opnemen, waarin verklaard wordt, dat alinea 2 en 3 alleen slaan op particuliere verenigingen van weldadigheid.

Daarentegen achten we het niet juist, wanneer men uit artikel 7 (nieuwe redactie) heeft afgeleid, dat de diaconie of Kerkeraad voortaan niet zou kunnen volstaan met aan de Overheid kennis te geven van de arti- kelen der Kerkenorde, waarin over de diaconie gehandeld wordt, maar dat zij ook haar plaatselijk reglement zal moeten over- leggen. In het wetsontwerp staat hiervan geen enkel woord. In de bestaande wet wordt gesproken van „de bepalingen be- treffende de inrichting en het bestuur der instellingen“; in de nieuwe wet van de acten, de statuten of het reglement van de instelling. Indien hier eenig verschil is, dan komt dit verschil ons ten goede, want de nieuwe bepaling is wel zoo ruim. Er wordt uitdrukkelijk gesproken van statuten of reglement, en als de Kerkeraad of diaconie, gelijk tot dusver gebruik was, de artikelen der Kerkenorde inzenden, die het statuut van de Kerk vormen, dan is daarmee aan den eisch der wet dus volkomen voldaan.

En hetzelfde geldt evenzeer van de kleine wijziging, die de Minister heeft aangebracht in Artikel 10 oud, dat handelt over de mededeelingen, welke de Kerkeraad jaarlijks voor het Kerkelijk verslag moet inzenden. Een nieuwe alinea werd hieraan toegevoegd, dat de opgaven van het aantal beedeelen en van de uitgaven voor onderstand in het vervolg verstrekt moeten worden naar een bij algemeenen maatregel van bestuur vast te stellen in de wet. Ook hier heeft men ernstige gevaren gezien, die feitelijk niet bestaan. Dat de Minister evenals bij de volkstelling een tabellarische indering geeft van de vragen, die beantwoord moeten worden, heeft niets te maken met de ge- heimhouding, welke de diaconie ten opzichte van hare beedeelen in acht moet nemen. Er staat in de wet uitdrukkelijk, dat alleen het aantal beedeelen moet opgegeven wor- den, en een algemeene maatregel van be- stuur kan nooit ingaan tegen wat de wet voorschrijft. Men moet ook bij de beoor- deeling van een wetsontwerp geen spijkers op laag water zoeken. Een tabellarische indering voor een statistisch verslag is een doodonschuldige zaak.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door onderge- teekenden: Van den WelEd. Heer Seret Amster- dam f 5; door den Heer M. van Brummelen te Nijkerk gevonden in de collecte f 5.50.

Vriendelijk verzoeken wij onzen scholen te willen gedenken.

Da. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Treestafel.

H. S. S. KUYPER, schrijver van „Van het Licht, dat schijnt in de Duisternis“, „Een half jaar in Amerika“, enz. VACANTIE IN ENGLAND. Dagboek van een Verpleegster. Kampen. — J. H. Kok — 1911.

In dit haar jongste oeuvre laat Mevrouw KUYPER de Hollandische verpleegster ELSE VAN DEN BERG in dagboek-vorm beschrijven wat deze verleden jaar, toen zij van 25 April tot 24 Mei haar vacatie in Engeland door- bracht, heeft gezien en ondervonden. Met het oog op de omstandigheid, dat ELSE in haar dagboek zoo goed als niets van haar wijkwerk schrijft, had de ondertitel van het boek ook wel: „Dagboek van een Gouvernante“ of „Dagboek eener Hofdame“ kunnen zijn. De geschied- schrijver wijst echter wel wat zij deed, toen zij zich als „Verpleegster“ zich gedigneerde. Niet ieder, die zich wil vernemen, voegt elk pakje en ook zijn of dinge, die je alleen in een bepaald pakje kunt zeggen. Blijkbaar met veel zorg heeft de schrijver van VACANTIE IN ENGLAND zich haar pakje gemaakt en, op een enkele uit- sondering na, blijft zij er mee in de rol.

ELSE is 'n jonge vrouw van even dertig, die er niet onknop uitziet, met weinig gevoel voor natuur, maar des te meer voor menschen. Zij is van deftigen komaf en heeft een zeer ge- soigneerde opvoeding gehad. Haar ouders konden haar die nog niet geven vóór zij hun fortuin verloren. Zij heeft van alles geleerd, praat vlot Engelsch waarvan zij zich vaak bedient ook bij het schrijven van haar dag- boek, maar wat dan altijd door Mej. KUYPER zeer minzaam „voor lezers, die niet of weinig de Engelse taal machtig zijn“, in een noot aan den voet der bladzijden is vertaald. Zij heeft schrikkelijk veel gelezen en heel wat schilderijen gezien. In haar vacaties heeft ze veel gereisd, zij het ook nog niet in Amerika. Dat reizen heeft haar alteminist cosmopolitisch gemaakt; zij is Hol- landische gebleven met een sterk nationaliteits- gevoel. Ook is zij een echt gereformerd ziele- uit B, dat kerkelijk en politiek meeleeft en zich als zij op reis is, iedere week de HERAUT, iederen dag de STANDAARD, laat disturen.

ELSE schreef haar dagboek toen zij in Eng- land was, eerst te PURLEY waar zij bij haar

gefortuneerde en zeer voornam familie van moederskant logeerde, en later te CROWBOROUGH, waar zij haar intrek had genomen in 'n christe- lijke pension. Daar gaat echter aan vooraf wat zij schreef toen zij naar Engeland ging, en daar volgt op wat zij schreef toen zij, vóór haar terugkeer naar hier, nog eens in PURLEY was. VACANTIE IN ENGLAND heeft dus, om zoo te zeggen, een kop en een staart en een tweedelig middenstuk.

De BATAVIER V, de boot waarmee ELSE zal oversteeken, ligt nog gemeerd.

Hier krijgen we al dadelijk het geval, waarop ik zoo even doelde, dat de schrijver van VACANTIE IN ENGLAND uit haar tol valt. Zij laat ELSE zich haar gevoel, dat door den klank van het woord „vacantie“ bij haar wordt op- gewekt, verduidelijken aan den klank van de LIBERTY-BELL in PHILADELPHIA. ELSE, die niet een half jaar in Amerika is geweest en dus de klok niet heeft hooren luiden... Maar zij heeft zich hersteld, als zij ELSE, die nu eenmaal voor natuur niets voelt, het weer laat beschrijven en het die dan, onder meer, laat hebben over „een geweldige zwarte wolkenmassa, die zich boven ons uitbreidt en schijnt te dalen“, en laat vertellen dat „toe de adelaar zijn donkere vlerken uitbreidt en daalt op zijn prooi“. Ook laat zij ELSE wat staan kijken naar het laden, en die vindt dan, weer volkomen correct, niets anders mooi dan „dien grootschen swaai van den strak gespannen kabel“.

Maar de BATAVIER steekt van wal en ook de schrijver.

Zij laat ELSE schrijven over VIEUX-ROSE, haar medereisgister.

„VIEUX-ROSE“, het mooie mensche, dat heele- maal niet *vieux-rose* is,“ maar dat zij zoo noemt, omdat alles wat je ziet van hetgeen ze aan heeft en op en bij zich heeft, de kleur van vieux-rose heeft.

En ELSE, die voor menschen voelt, doet dat heel goed.

Zoo goed, dat ik VIEUX-ROSE zie.

Zie in levenden lijve en in al haar bewegingen van zelfbewust, niemendal verlegen, alles naar haar hand zettend, elegant, wereldsch vrouwtje.

Dat ik hoor haar stem van bang en verveerd en dwingerig kindje als zij, 's avonds in de hut, waar twee elektrische lampjes gloeien, er zich tegen verset dat ELSE het licht uitschakelt.

En ik ga gelooven aan talent bij MEJ. KUYPER voor het novellistische genre.

ELSE komt in PURLEY, waar zij een goede honderd bladzijden in haar dagboek schrijft.

Zij is daar bij haar familie van moederskant; bij haar Hollandische tante, die getrouwd is met 'n Engelschen meneer ASHTON. Uit dit huwelijk is een dochter geboren, de nu negentienjarige EDITH, die al het uiterlijk van haar moeder, maar al het innerlijk van haar vader heeft, en van wie het mij een raadsel is gebleven, dat zij, opgevoerd door haar moeder, — oom ASHTON had het daartoe te druk met zijn literaire lief- hebberijen —, zoo heelemaal niets ook van het innerlijk heeft gekregen.

In den schoot dezer familie stootten zich twee volken.

Vader en dochter, die met al wat Engelsch is dwepen, misschien wel omdat zij niet heelemaal Engelsch zijn, — de ASHTONS hebben ook Schotsch bloed in hun aderen, — komen telkens in botsing met de moeder, die van het *fringisme* te minder moet hebben, wijl zij, waarschijnlijk uit reactie, dweept met al wat Hollandsch is.

Wat daarbij de verhouding ook al niet prettig maakt, is dat zoowel om als niet „erg High-Church“ zijn en de laatste zelfs zeer sterke roomsche sympathieën heeft, terwijl tsem- 'n felle anti-papiste met overigen vrij schemer- achtig christendom is. De tekening, die ELSE in haar dagboek van deze drie menschen geeft, heeft mij versterkt in mijn geloof aan het talent der schrijver van VACANTIE IN ENGLAND voor het novellistische.

Oom, in zijn nooit uit de plooi rakende ge- dresseerdheid en EDITH in haar precieusheid van zels geeryd worden als ELSE van 'n *maag* spreekt, doen in hun tante-telkens- laten-voelen de hooge meederwaardigheid van Engelse boven Hollandische gebruiken en manieren, kunst en geschiedenis, zoo echt. De scene waarin het, — terwijl de vader, ook al bekend hij kleur, kalm blijft, — tusschen moeder en dochter, naar aanleiding van een historische en etymologische opmerking der eerste over het Engelse *golf*-spel, tot een uitbarsting komt, is vol actie, en mooi in elkaar geset. En ook later is dat sacht, met haar protestante hart, „dood-ergeren“ van tante, aan 'n bidstoele en 'n crucifix in de slaap- kamer van EDITH, heel goed.

Maar, te midden van dit tekenend geschiedt, wordt ELSE in deze honderd bladzijden van haar dagboek en dat nogal vaak, vrij zwaar op de hand.

Dat geschiedt waar zij van de nuttige wenken vertelt, die niette EDITH haar gaf omtrent Engelse tafelmanieren, uitspraak en brief- adressen; expectoreert haar verlangen naar het zingen van onberijmde psalmen en gezangen in Hollandische gereformeerde kerken; critiqueert, in haar eeuje, de preek-methode van de ge- reformeerde dominees en met EDITH, de groote honden en de nauwe rokken der mode-dames.

Dat wordt er niet beter met haar op, waar zij dan schrijft van wat tante haar verteld heeft van dat waaraan je het onderscheid kunt sien tusschen 'n Engelse en 'n Hollandische dienst- bod; en van wat zij tante verteld heeft van wat deze weten wilde omtrent „die doleerende kerk“, en zij dregt zelfs crant-vervelend te worden waar zij, naar aanleiding van museum-bezoek, nog eens en nog eens, van haar gedisputeert met EDITH over de esthetiek der schilderkunst schrijft.

Hier wordt VACANTIE IN ENGLAND te veel „vertoog“ in dialoog-vorm om novelle te blijven, en gaat het novellistische schijn achter het essayistische.

Volgt, maar heel losjes verbonden met het voorgaande, wat ELSE te CROWBOROUGH in haar dagboek schreef.

Weer een goede honderd bladzijden.

Zij is daar in het pension van Miss Wood waar teksten hangen in de gangen; waar op de kamers lijstjes hangen van de uren voor *dressing* en *prayer*, *breakfast* en *lunch*, *tea* en *dinner*; waar voor al die uren de gasten tijdig gewaar- schuwd worden door 'n *gong*.

„Ik ben in een Christelijk *boarding-house*, hoe heerlijk“, schrijft ELSE.

Kan het me begripen.

In dit gedeelte van VACANTIE IN ENGLAND treden, en dat zonder dat het, in wat voorafgaat, behoorlijk gemotiveerd is, nieuwe personen ten toneele.

Maar ELSE, die in het huis van Miss Wood al zoo terstond op haar dreef is, raakt met haar schrijven over die menschen ook weer op dreef. Heerlijk op dreef zelfs.

Met liefdevolle belangstelling heeft zij blijk- baar die christelijke vrouw van hooge distinctie

met haar drie „dodden“ van kinderen waarge- noemen en met vaardigheid heeft zij dat vieraal geteekend.

Een stukje kinderleven, echt van mooi-realisme, is die scene in den tuin als de kinderen SCOTT spelen, dat ze de groote menschen uit het pension fotografeeren.

Een stukje vrouwenleven, echt van mooi-mee- gevoeld zelfbewijs is dat, met tranen in haar stem, aan ELSE vertellen van Mevrouw SCOTT van haar man. Van dat gevoel van ellende en verlatenheid in dien nacht toen hij, dien zij zoo innig lief had, was gestorven; van dat gevoel van blijheid, dat God haar man — wat zij, na haar bekeerling, telkens in hun huwelijk voor hem had afgepreekt, waarvoor zij „ieder offer had willen brengen, zonder ooit te denken aan dit“, — nog op zijn sterfbed gemaakt had tot Zijn kind.

En zeker niet minder goed gezien en goed geteekend zijn ook de andere gasten van Miss Wood.

De mooie en forse mondaine juffrouw WENTELAER uit HAARLEM, die maling heeft aan de vaste uren van het huis en, altijd keurig aan- gedaan, zich den tijd kort met 'n *golf*-spel met ongetrouwde en ook getrouwde heeren. De andere juffrouw WENTELAER, klein, ver- schrompeld, sieg mensche, schichtig wijl zij, als een slavin door een onbarmhartige meesters, door haar zuster wordt geknecht; als 'n weerloos vogeltje door 'n kat wordt gefascineerd.

En dan die Dr. LEARD, de zenuwarts, de on- geloovige, die, net als de mondaine juffrouw WENTELAER, al verzeild is in het christelijk pension van Miss Wood; ELSE verdient een bijzonder compliment, dat zij dien, ook van binnen, zoo goed gezien heeft.

Zoo'n heer toch laat zich maar niet zoo ge- makkelijk van binnen bekijken. En als hij het doet, dan zal hij, met s'n cynisch en toch esthetisch, egoistisch en toch godhartig zijn; met s'n aan vooroordeelen vastzitten en toch sceptisch, s'n door bittere levenservaring ironisch, maar, door gemis van wijsgeerigen zin, toch niet irenisch zijn, — zulk een verbijsterend gecompliceerd aanblik bieden, dat de meesten nog niet zullen weten, wat zij er van maken moeten.

Daarom heb ik voor ELSE, die dat wel weet en op 'n man als Dr. LEARD zulk een juist en klijk had, bewondering.

Zij schijnt nu in haar dagboek van dat zich door medelijden getrokken voelen tot KLEINTE, zooals zij het siegige zusje WENTELAER, dat haar later een innig-vroom siegje blijkt, noemt. Van hoe zij tracht dat schichtig mensche zich haar sieg te doen ontsluiten; te verkwikken met haar toewijding.

Zij schijnt van haar gesprekken met Dr. LEARD over zijn ongelof, waarvan zij hem niet kan afbrengen, en over zijn wijze opmerkingen, omtrent menschen en dingen; en ook van zijn het-of-maken aan de mooie zuster WENTELAER.

Hier wordt VACANTIE IN ENGLAND zoal niet roman, dan toch weer novelle.

Dat fladderen van den dokter om de mondaine, wat zels op MEVROUW SCOTT den indruk maakt, dat hij doodelijk is van Miss WENTELAER, wordt, al alsicte de situatie ook ietwat meer activiteit van de zijde der omlidderde, amu- sant natuurlijk geteekend.

Dan komen die bladzijden in ELSE's dag- boek, waarmee VACANTIE IN ENGLAND zijn hoogtepunt bereikt.

ELSE is onder de bedrijven verliefd geraakt op den ongelovigen dokter en hij op haar. Van het roofdier, dat, — hij, de zenuwarts, onderscheidde dit behoorlijk snel, — met haar fascinerende invloed haar zuster, psychisch over- bezield heeft, moest hij niets hebben.

Al dat verliefd gedoe met de mooie juffrouw WENTELAER is maar bedoeld geweest als middel om de oogen der kat van het vogeltje af te leiden; en op KLEINTE, door de mondaine bezig te houden, ongetoond onder de goede zorgen van ELSE te laten.

Hoogtepunt.

Want wel is hier die affectie van ELSE voor Dr. LEARD te ongemotiveerd, om waar- schijnlijk te zijn, maar daarentegen is, wanneer men dat slikt, de tekening der zieleworste- ling bij de christelijke vrouw tusschen haar sentiment voor den ongelovigen man en haar liefde voor haar Heer, zoo door in-voelen in het algemeene van de situatie, als in haar ver- bijzondering-kort-weg voortreffelijk.

Op zijn hoogtepunt blijft VACANTIE IN ENGLAND ook nog met die, van menscheijk smart- gevoel doortintelde, navrante beschrijving van KLEINTE's siekbed te CROWBOROUGH dat haar sterfbed wordt.

Dan daalt het.

De laatste bladzijden, die ELSE in haar dag- boek schrijft als zij door tante ASHTON weer naar PURLEY gehaald is en straks naar Holland terugkeert, zijn, met de beschrijving der be- grafenis van KINO EDWARD, knap werk waar- voor een literair bijgewerkt reporter zich niet zou behoeven te schamen.

Mijn voornaamste bedenking tegen VACANTIE IN ENGLAND geldt het gemis van eenheid in conceptie en als gevolg daarvan zijn, als literair product, hybridisch karakter.

Ik laag de onderstelling, dat de geachte schrijver, toen zij zich de taak had gesteld, soaal niet in 'n roman, dan toch in 'n novelle den sielestrijd eener christelijke vrouw tusschen haar passie voor een ongelovigen man en haar liefde voor haar Heer te beschrijven, nog heel veel meer op haar hart had wat zij met-een eens wilde uitzeggen.

Dat heel veel meer, dat alles-en-nog-wat moest er ook in.

Zoo' kreeg de roman of novelle niet een — wat mij uit 'n oogpunt van kunst al niet onbe- denklijk voorkomt, — maar tal van tendensen. Het ontwerp van het werk zou te construeeren, dat al die „strekkingen“ althans onder éne gesubsmeerd werden, kon zij niet; had er althans geen geduld voor. Toen is zij, met een ontwerp dat, in zijn veelheid van onsamenvhangende „strekkingen“, doet denken aan een „wereldten- stelling“ met al het daaraan voor den be- soeker verbijsterende en vermoedende, toch maar van wal gestoken. Hierdoor moest het werk dat zij geleverd heeft, als literair product, wel een hybridisch karakter krijgen. Het kreeg een novellistische kop en een journalistischen staart met een middenstuk van twee vijf zwak verbonden deelen.

Het eerste daarvan wordt met zijn „vertoogen“ te didactisch om novellistisch te blijven, en het tweede blijft wel novellistisch, maar heeft met zijn vertoogen over „sendingsstudie“, de „autithese“, „armenzorg“, „mishandelen in het leven van Engelse dames“, „nieuwe Engelse literatuur“ — toch een sterk essayistische bijmaak. Ik zou dan ook niet weten bij welk literatuur-genre VACANTIE IN ENGLAND onder dak moet gebracht.

Dan, hiertegenover staat, dat VACANTIE IN

ENGLAND, door het talent van zijn schrijver ook voor het didactische en haar passie voor het doceren, een zeer instructief boek is, waaruit voor menig een heel wat valt te leeren, en dat het, wat van deze schrijver niet anders was te verwachten, ook een boek is dat geen moeder aan haar dochter en geen vader aan zijn zoon hoeft te verbieden.

Maar er is meer goeds van te zeggen.

Er zijn bladzijden in, waarvan de lezing, aan wie daar vatbaar voor zijn, esthetisch genot bieden. Bladzijden, die getuigen van niet alle- daagsche opmerkingen, artistieke visie en vaardigheid. En, wat mij in dit boek eener christelijke schrijver ook bijzonder prijzens- waardig lijkt, het „christelijke“ ligt er niet overal dik-op, maar geurt er, met weldadig aan- doende onopzettelijkheid en soberheid, u uit slechts enkele passages toe.

Met oudere werken van MEJ. KUYPER verge- leken, duidt VACANTIE IN ENGLAND onmisken- baar op een evolutie van haar bellettrisch talent.

G.

Officiële Berichten.

Garnizoen Ede.

Onders, die er belang in stellen, dat hunne zonen te Ede in garnizoen liggend, godsdienst- onderwijs ontvangen, worden ten eerste aanbevolen den garnizoenscommandant te verzoeken hun de gelegenheid te openen, om de catechistie bij te wonen, die elken Dinsdagavond half acht in het Tehuis voor Militairen wordt gehouden.

Zulk een verzoek dient vergezeld te gaan met de vermelding van naam en voornaam en de opgave van het wapen, het bataillon en de compagnie, waarbij de betrokken persoon dient.

Namens den kerkeraad der Geref. kerk: W. MULDER, pred.

Ede, 24 Maart 1911.

Buitenland.

Duitschland. Oppositie tegen het nit- oefenen van leertucht. Eene merk- waardige nitlating van Prof. Harnack.

Wij deelden reeds mede, dat de eerste pre- dikant van Burg in Sleeswijk-Holstein, Heydorn, van het Consistorium der landkerk eene terecht- wijzing gehad heeft, wijl hij kennelijk van de bejldenis afwijkt. Pastor Heydorn heeft zich echter niet onder de toepassing van dit eerste tuchtmiddel gebogen, maar heeft zich op den minister van eeredienst beroepen.

In verschillende staatkundige bladen kan men lezen, dat hij van oordeel is, dat de handeling van het kerkbestuur te rijpen oprichte „onsa- kelijk“ en „onwaardig“ is. Hij wil niet ingaan op datgene, wat tegen hem persoonlijk werd ingebracht, maar kan het niet onwedersproken laten, wanneer het kerkbestuur te kennen geeft, dat de gedachten die hij in „Leven en licht“ nederlegde, in tegenspraak zijn met het Evangelie. Want daardoor wordt de Christelijkheid der- duitenden, die zich door hem te Kiel, Breslau en Burg tot eene nieuwe opvatting van het Evangelie hebben laten leiden, als leden van den tweeden rang, als leden die men alleen dilden kan, gestempeld, terwijl zij toch tot de getrouwde en ijverigste leden der kerk behooren. „De verwarring die daardoor in het leven ge- roepen is, eischt van mij, die dit alles ver- oorzaakte, dat ik openlijk getuig dat het zuivere Evangelie, dat behalve door mij, door een steeds aangeroepen getal predikanten voorgestaan wordt en door een steeds toenemend aantal gemeen- leden als hun ankergrond en levensbron aan- vaard is, door geen daden en woorden van een kerkbestuur gedood worden kan. Het kan alleen door een meer edele en grotere vroomheid overwonnen worden. Maar er is geen edeler en machtiger vroomheid dan die van Jesus Christus, en dat is immers die, welke wij als zijne navol- gers ons zouden willen eigen maken. Daarom moeten wij standvastig en getrouw blijven en ons niet op het dwaalspoor laten brengen. Wij zijn geen leden der Katholieke kerk, die een „onheilbaar leeraamt“ bezit; wij zijn ook geen leden eener secte, die met de een of andere geformuleerde leerbejldenis staat of valt; maar wij zijn leden der Evangelische kerk. In de Evangelische kerk mag nooit gevraagd worden: houdt zij dit of dat voor waar? maar mag men alleen vragen: is uwe gerindheid en uw han- deln in den geest van Jesus?“

De sociaal democratische *Sleesw. Holst. Volks-* betoogde, dat een man die geloofsaanklaren der Kerk religie voor bijzaak houdt, en alleen den nadruk legt op de „gerindheid en het handelen in den geest van Jesus“, niets meer in de mo- derne staatskerk te zoeken heeft, en „in plaats van zich door het hoogwaardig consistorium als een schooljongen te laten kapittelen, moe- dig en manlijk de consequentie uit zijn over- tuiging moet trekken en den vromen heeren de geheele kraam voor de voeten werpen.“

Denzelfden raad heeft men hem in het *Kerk- en Schoolblad* gegeven. Heydorn wil daarvan echter niets weten en antwoordde daarom: „ik bedien mijn ambt niet door de genade van het Consistorie, maar door de genade Gods, en weet zeker, dat mijn dienst Gode welge- valtig is.“

Ook in Pruisen is de vraag of er leertucht zal geoeftend worden, aan de orde. Zoo trekt de *Fall Jatho*, waarin het „Spruchcollegium“ optrad, veler aandacht. Een drietal hoogleeraren, n.l. Prof. Sohms van Leipzig, Prof. Max Lenz van Berlijn en Prof. Natop van Marburg, heeft over deze zaak een verklaring in de wereld gezonden die aldus luidt: „Wij zijn leeken. Over de theologie van den predikant Jatho willen wij geen oordeel vellen. Wat ons als Duitse Pro- testanten aangaat, is de vraag, of de nieuwe wet op de leertucht al dan niet zal uitgevoerd worden. Wij houden leertucht in de Protestant- sche kerk voor onmogelijk, en elke poging om haar in te voeren, voor een ontwicking der kerkelijke organisatie van het Protestantisme... Om der wille van het Duitse Protestantisme protesteeren wij daarom tegen de leerbejldenis, die als dwangmaatregel door middel van het kerkbestuur en het „Spruchcollegium“ zal toe- gepast worden.“

De bekende Berlijnsche hoogleeraar Harnack, dien niemand verdenken zal, dat hij voorliefde heeft voor de orthodoxie, heeft hierop in de *Christl. Welt* geantwoord. Het betoog van den hoogleeraar komt hierop neer. De meening alsof het „Spruchcollegium“ een kerkelijk gerechtshof zijn zou, is verkeerd. Dit college heeft slechts uit te maken of de predikant N. N. nog in het kader der Pruisische landkerk te huis hoort, daar men hem toch heeft aangesteld onder voorwaarde, dat hij zijn overeenkomsten met de eischen die de landkerk stelt. De landkerk is niet een groep independentistische gemeenten

van verschillende soort. Zoo lang zij dit niet is, en veeleer eene bejldenis heeft, moet zij in staat zijn deze bejldenis te verdedigen; anders is zij eene onmachtige gemeenschap. De bejldenis wil geen schriftelijk document, waarnaar recht moet gesproken worden, maar „een getuigenis van Evangelische gerindheid, die in sekere gevallen onhoof moet geheven worden, om als maatstaf te dienen; een taak waarvan men zich slecht onvolkomen kwijten kan, maar die toch volbracht worden moet, wil men niet in Katholiek rechtsformalisme (men denke aan den modernisteneed) vervallen, of wil men niet de kerk opheffen.“

De hoogleeraar Harnack legt er echter den nadruk op, dat hij door zijn opmerkingen niet geacht wil worden, in de zaak van Jatho partij gekozen te hebben; ook, dat hij niet daarmede wil te kennen geven, dat de zaak Jatho tot de bevoegdheid van het Spruch- collegium behoort, en ook niet hoe deze zaak tot een eind moet gebracht worden. Maar in elk geval is het opmerkelijk, dat een modern hoogleeraar als Harnack, niet kan nalaten het recht der kerk te verdedigen om zulke predikanten, die door hunne verkondiging ergernis geven aan de gemeente, uit de landkerk te verwijderen.

WINCKEL.

Door Kinderen.

VII.

OMMEKEER.

't Werd stil op „Rust-Best“ nu de besitters vertrokken waren. Het groote heerenhuis was gelooten en kwam slechts van tijd tot tijd open, als daarbinnen het noodigste moest ver- richt worden. De rentmeester, die nog vele andere zaken voor den heer Knobel te beheeren had, kwam nu en dan eens zien hoe alles liep. Maar nieuwe plannen maakte niemand, en alleen het gewone werk werd afgedaan. Vele- leri kon of moest nu echter blijven rusten.

Voor het gesin van Starke hinderde dit echter minder. Vader had altijd zijn werk, zoo als moeder het hare en Christina bezocht geregeld de school. Niemand echter op het groote landgoed die niet wenschte, dat de tegenwoordige toestand maar kort zou duren. Want allen gevoelden, dat er iets ontbrak, na- melijk de goede leiding en de helpende hand van den meester.

Zoo ging bijna een jaar voorbij. Als de rentmeester kwam, werd hem telkens gevraagd, of hij nog niets van mijnheer en mevrouw had gehoord, maar steeds moest de man zeggen, „neen, ik weet even veel of liever even weinig als gij.“

Zoo ging een jaar voorbij en ieder hoopte, dat het huis spoedig weer bewoond zou wezen. Elken dag werd naar den beritter uitgezien, doch hij verscheen niet tot...

Tot op zekeren morgen een groote koets aankwam, en voor het huis stilstond. Doch niet de heer Knobel en zijn vrouw stapten uit, maar de lieden die waren toegevoelen zagen eerst den rentmeester en toen twee hun onbe- kende heeren, die het huis binnengingen en er geruimen tijd bleven. Daarna reden zij weg naar Osnabrück.

Wat de heeren kwamen doen? dat wist niemand, doch velen begonnen te vreezen. En dat daar reden voor was zou blijken.

De reis van den heer Knobel en zijn vrouw naar het Oosten was aanvankelijk zeer voor- spoedig geweest. Van Venetie vertrokken, had men het zonder eenig ongeval gebracht tot Klein-Azië. Doch in de zee, die de kustenvan Syrië bespoelt, werd het schip beloopt door een gewelddig storm.

Het ging den schepelingen als eertijds Paulus in zijn medgesellen, die ook de Middellandsche Zee bevoeren. Verscheiden dagen kreeg men geen zon te zien, en toen dit eindelijk weer het geval was, bleek het schip een geducht eind uit den koers te zijn geraakt. Ook had het vaartuig veel geleden, vooral aan masten en zeilen. Al even erg was, dat een groot deel van den leeftocht door het zeewater bedorven was. Er moest de grootste zuinigheid betracht worden, wat de reis natuurlijk niet aangenaam maakte, te meer daar het weder ook na den storm ongunstig bleef.

Eindelijk gelukte het, de haven van Alexandrie in Egypte te bereiken. De vrouw van den heer Knobel had echter zoo veel geleden door de ongemakken van de reis, dat men die niet kon voortzetten. Niet zonder moeite vond men een onderkomen bij een Italiaan, die daar een herberg hield. Een geneesheer was echter be- zwaarlijk te krijgen en aan de verzorging van de zieke ontbrak veel. 't Gevoel was, dat zij erger werd, en reeds de tweede week na haar aankomst stierf.

Begrijpelijkerwijs zag haar man, zoo plot- seling door droefheid en rouw getroffen, van verdere reisplannen af. Hij schreef aan zijn bloedverwanten in Saksen wat hem overkomen was, en dat hij nu zoodra mogelijk wenschte terug te keeren. Daartoe nam hij plaats op het eerste het beste schip, dat hem dienen kon. 't Was een Spaansch fregat, bestemd voor Napels.

Dit was 't laatste wat men van den heer Knobel hoorde. Want het schip is wel uitge- zeld, maar nooit te Napels aangekomen. Of het in een storm is vergaan, dan wel door zeeroovers is genomen, welk laatste niet waar- schijnlijk is, heeft nooit iemand kunnen zeggen.

Maanden lang wachtte men in Saksen ver- geefs op enig bericht. Niemand maakte zich echter nog ernstig ongerust, daar men wel wist, hoe braven uit het Oosten dikwijls wonderlijke lotgevallen konden hebben. Toen het echter al te lang duurde, werd om bericht geschreven naar de havens aan de Middellandsche Zee en de consuls in de Levant. Dit leidde echter tot niets, en er bestond alle grond te gelooven dat de heer Knobel nooit terug zou keeren. Zoo lang dit echter niet bepaald zeker was, moesten zijn goederen door leden van de familie beheerd worden. En om daarover met den rentmeester te spreken, waren de beide heeren overgekomen, die wij reeds ontmoet hebben.

Al werd dit alles niet dadelijk bekend, toch lekte er genoeg uit, om velen op „Rust-Best“, met bezorgheid te vervullen.

Toen Starke thuis had medegedeeld wat hij wist en wat hij vreesde, heerschte er in het gesin diepe verlegenheid. Want ieder gevoelde diep, dat men een goeden heer verloren had, en het niet gemakkelijk gaan zou weder zulk een te vinden. Wat zou er met het landgoed gebeuren? Zouden de velen die er op woonden, of althans werkten, dat kunnen blijven doen? Toch gingen de gedachten van Starke en zijn vrouw, nog verder dan deze wereld met al haar